Film Fun

#37

VIERDE JAARGANG

GLORIA GRAHAME
BERNARDO BERTOLUCCI
ONTMOETINGEN
IN MEMORIAM

Film Fun

Film Fun is een tijdschrift van
Thys Ockersen
dat maandelijksverschijnt
en geleverd wordt aan een
select gezelschap
geïnteresseerden.

Dit is nummer 36
4e jaargang - januari 2017

©2016: Thys Ockersen Films/Film Fun

Tekst en foto's:
Thys Ockersen/Still-photo

Gastredacteuren:
Wim Jansen, Pim de la Parra
Vormgeving: Hille Tymstra

Thys Ockersen Films
Wilhelminaweg 54
2042NR ZANDVOORT
Tel: 0611599953
thysockersenfilms.com
info@thysockersenfilms.com

De Film Fun-uitgaven kunnen hier
worden gedownload.

INHOUD

GRAHAME 3 | BERTOLUCCI 22 | ONTMOETINGEN 27 | IM 35

Gloria Grahame in *The Big Heat*

Gloria Grahame

TOUGH GIRLS DON'T DIE IN LIVERPOOL

"When Gloria was with a man, she was with him, concentrated on him, 100 percent, making him feel as if he was the most important thing in the world to her. In that most important sense, she was a man's woman."

Aldus David Miller, haar regisseur in Sudden Fear uit 1952. Cecil B. DeMille zei over haar: 'She has the manner of a schoolgirl and the eyes of a sorceress.' Dit jaar gaat *Film Stars Don't Die in Liverpool* in première naar het gelijknamige boek van Peter Turner. In *Film Stars Don't Die in Liverpool* speelt Annette Benning de rol van Gloria Grahame (geboren op 28 november 1923) in haar laatste levensjaren. Een mooie gelegenheid om het bijzondere verhaal van deze prachtige actrice nog eens te vertellen. Ze was geen klassieke Hollywood schone, maar niemand anders smeulde en gloeide zoals zij. Voor dit artikel heb ik vrijuit gegraaid uit de biografie *Suicide Blonde—The Life of Gloria Grahame* van Vincent Curcio. Zonder dit boek had ik niet zoveel details en citaten kunnen gebruiken.

door
Wim Jansen

Gloria Grahame was inderdaad *a man's woman.* Zoek de scène op in *In a Lonely Place* waar ze voor het eerst tegenspeler Humphrey Bogart tegenkomt. Ze gunt hem een korte blik waarin alles zit wat Grahame zo spannend maakt: een tikje brutaal, streetwise en uitnodigend, maar tegelijkertijd

ook een tikje kwetsbaar en jeugdig naïef. Dat was Gloria, zo was ze ook als persoon. Dat gaf problemen. Intrinsiek onzeker was ze onvoorspelbaar en kon ze rechtlijnig zijn of juist impulsief contra zijn. Professioneel wilde ze heel veel leren, maar kon ze ook stevig vasthouden aan haar eigen ideeën zonder daarbij rekening te houden met die van anderen. Die tegenstrijdigheid maakte haar op de ene set een plezier om mee te werken en op de andere een bron van irritatie. Ook in haar persoonlijke leven zat die strijdigheid, passie afgewisseld met afstandelijkheid als het ging om haar ouders, zuster en kinderen. Als *man's woman* koos ze in haar impulsiviteit helaas mannen die haar wilde controleren. De ellende die volgde kreeg soapachtige vormen.

Rode draad bij alle tegenstrijdigheid en ellende is hoe belangrijk haar lichaam voor haar was. Ze was overtuigd van het feit dat haar fysiek het vehikel was voor haar vak en ook van haar persoonlijke leven. Helaas kwam haar onzekerheid voort uit een gebrek aan vertrouwen in haar eigen lijf en een daarbij horende obsessie om jong te willen blijven. Die onzekerheid werd gevoed door de manier hoe ze werd gebruikt door studio's aan het begin van haar loopbaan en het gedrag van haar jaloerse echtgenoten als de wittebroodsweken voorbij waren.

Uiteindelijk zou het lichaam van Grahame het inderdaad opgeven. Een assistent van het Duke's Playhouse in Lancaster, Engeland, ziet Gloria Grahame uitgeput op een stoel bij de repetities voor *The Glass Menagerie*. Ze duwt haar door kanker opgezwollen buik terug bij het instuderen van haar tekst. In acute toestand wordt ze teruggevlogen naar New York waar ze op 5 oktober 1981 in het St. Vincent's Ziekenhuis overlijdt, 57 jaar jong.

De eerste jaren – young blond sexpot

> *"Who is she, fer Chrissake, she's a star. But do you think I can get any of our jerks to listen? Two years she's been around snapping her garters. You can have her for a cuppa coffee. Her name's Gloria Grahame."*

Aldus Bill Grady, hoofd casting bij MGM, in antwoord op de vraag van Frank Capra na het kijken van een paar screentests. Capra zocht zoals hij zelf zei een 'young blond sexpot' voor een kleine, maar belangrijke bijrol in zijn

Publiciteitsfoto voor *Blonde Fever*, Gloria Grahame's filmdebuut in 1944.

Vitrinekaart met Grahame in het middelpunt, ook al waren de hoofdrollen voor Philip Dorn en Mary Astor. (Philip Dorn, alias Frits van Dongen, geboren Hein van der Niet, was een Nederlandse acteur in Hollywood)

nieuwe film en hij kon die bij de studio die de film produceerde maar niet vinden. Capra ziet Grahame op een goed moment.

Opgegroeid in Californië als dochter van een toneelactrice en toneellerares staat Grahame al vroeg op de planken in New York om haar ambitie van een serieuze theatercarrière waar te maken. Vrij snel wordt ze door een talentscout van MGM opgemerkt. Gloria was niet zo maar van plan haar goede start in het theater op te geven en weigert een screentest. Ze zegt hierover:

> *"I refused to make a test in New York. You make a test and they say, Look right, look left, look straight ahead! Just like prison."*

Typisch Grahame, stevig inzetten ook al kom je maar pas kijken. Misschien ook wel een illustratie van haar zelfbeeld. Ze weet dat als ze slecht oogt op de test, haar loopbaan bij andere studio's ook in gevaar komt.

Geen screentest dus, maar de baas van MGM, Louis B. Mayer, biedt haar toch een zevenjarig contract aan. De $250 per week plus onkosten is $100 plus onkosten meer dan haar laatste rol op Broadway en ondanks haar aarzelingen tekent ze.

Haar eerste film is de komedie *Blonde Fever* (1944) waar ze het meisje speelt dat alle mannenhoofden op hol doet slaan, maar uiteindelijk gewoon in de armen van de jongste bediende valt. Ze krijgt een speciale vermelding 'introducing' op de credits en de gebruikelijke build-up die hoort bij een jonge actrice die nieuw bij de stal is. Fotoshoots en screentests worden gemaakt, niemendalletjes worden georganiseerd. Van alles wordt gedaan om Gloria in de etalage te zetten en om meteen te kij-

Gloria Grahame in *It's a Wonderful Life* (1946)

Stanley Clements, echtgenoot #1, in *Salty O'Rourke* (1945)

ken in welk vakje ze past. Is ze een type June Allyson of toch eerder een Betty Hutton?

Daarna wordt het, net zo gebruikelijk, stil. Goede rollen blijven uit, de studio weet niet hoe ze haar moeten gebruiken en Grahame verbijt zich. Uit arren moede sluit ze zich aan bij een 'warbond and USO tour'. Dit is een door filmstudio's gesponsord evenement om de Amerikaanse soldaten een hart onder de riem te steken. Ergens in Texas ontmoet ze zo soldaat en toevalligerwijs ook nog acteur Stanley Clements, afkomstig uit Brooklyn van Poolse afkomst. Gloria denkt zo ook los te komen van haar moeder die haar tot nu toe bij elke stap van haar carrière dicht op de huid zit. Ze heeft het nodig om zich af te zetten en grahamesque impulsief trouwt ze in augustus 1945 in Texas de energieke, atletische, maar ook jaloerse, en onzekere Stanley.

Hij wil dat Grahame stopt met werken, ook al raakt zijn eigen carrière na het einde van de oorlog snel in het slop, niet in het minst door zijn drank- en gokverslaving. Na een stormachtige romance, maar ook een hoop gehannes en ellende zijn ze een kleine drie jaar later weer gescheiden. Elkaar vergeten doen ze niet. Na een korte periode zien Clements en Grahame elkaar regelmatig tot haar dood in 1981. Toevalligerwijs overlijdt Stanley elf dagen na Gloria.

In de tussentijd is Gloria uiteraard niet gestopt met werken, ENTER: FRANK CAPRA. Capra cast Grahame voor de rol van Violet Bick, MGM leent haar uit aan RKO en zo is ze nu elk jaar rond kerst te bewonderen in *It's a Wonderful Life* (1946). Violet Bick is de naïeve en vrolijke flirt die zou eindigen als cynische prostituee als James Stewart inderdaad van de brug was gesprongen.

Ze krijgt nu wat werk bij MGM in bijrollen. Ze wordt vooral gebruikt als vrolijke, gezonde 'all-american girl' met sex-appeal. Dit maakt Grahame juist onzeker. Ze blijft per slot van rekening de sexy dame in de bijrol en haar twijfels over haar uiterlijk worden hierdoor gesterkt. . Ze gaat zichzelf met kleine cosmetische ingrepen 'verbeteren', vooral bij haar bovenlip. Ironisch genoeg gaat ze vanaf nu ook meer interessante rollen krijgen.

Cose-up uit *Crossfire* (1947)

Heldin in de schaduw

> *When she looked, she really looked, and when she listened, she really listened, and her appearance in a scene guaranteed that scene a certain mood and vitality. As an actress, she's well trained; as a woman, she has an original quality which sets her apart from a good many of the young, blonde starlets that infest Hollywood.*
>
> *In a melodramatic situation she quite admirably refuses to be melodramatic, and when she's in love, you trust her, and when she's in trouble, you're worried."*
>
> (recensie in Screen Album voor *In a Lonely Place*)

Gloria wordt uitgeleend aan RKO voor *Crossfire* (1947) van Edward Demytryk. Deze wat slome en donkere film is een femme fatale-loze film noir met Robert Ryan als meedogenloze jodenhatende moordenaar in de Verenigde Staten van na de Tweede Wereldoorlog. Gloria speelt Ginny, een prostituee die een alibi kan verschaffen aan een onschuldig soldaat (George Cooper). Ze speelt met verve de rol van kwetsbare, verbitterde vrouw die hoereert voor het geld, maar valt op door haar vermogen om warmte en medelijden door te laten stralen. Het levert een eerste Oscar-nominatie op voor beste vrouwelijke bijrol. Niet slecht voor in totaal twee scènes. De rol is de voorloper van Grahame's persona in de meest succesvolle fase van haar carrière. Ze specialiseert in vrouwen met een rafelrandje waarmee het zelden goed afloopt. Ze is niet per se een bad girl of een good girl, niet zo zeer een manipulatieve femme fatale, maar een vrouw van vlees en bloed die het noodlot aan haar kont heeft hangen. Dit maakt haar tot een van de weinige echte film noir heldinnen.

Dore Schary, de baas van RKO, is zo onder de indruk van Grahame dat hij haar contract bij MGM overneemt. Alsof de duvel ermee speelt transfereert Schary zelf niet lang daarna juist naar MGM. Het is de inleiding tot hetzelfde gedoe als bij MGM, ook RKO kan Grahame's kwaliteiten niet benutten. Ze loopt de hoofdrol in *Born Yesterda*y mis, omdat Howard Hughes haar niet wil uitlenen

en Grahame weigert een aantal bijrollen. Op persoonlijk vlak is haar overgang ingrijpend. Haar eerste rol is in een noirachtige western *Roughshod* geregisseerd door Mark Robson Op de set ontmoet ze een actrice die haar hartsvriendin zal worden, Jeff Donell.

Bij haar tweede film *A Woman's Secret* komt ze iemand tegen die haar leven op de kop zet. Grahame valt voor de intensiteit en intellect van regisseur en John Houseman protegé Nicholas Ray. Gloria wil al een tijdje kinderen, maar haar moeder houdt haar stevig op het carrièrepad. Stanley Clements was wat al te wild om vader te zijn, maar Nicholas Ray… Grahame en Ray vinden elkaar in een periode dat ze beiden een gelukkig gezinsleven willen. Probleem alleen is, volgens John Houseman, dat ze alle twee een tikje van de molen hebben gekregen.

Grahame scheidt van Clements op 1 juni 1948 en trouwt Ray nog dezelfde dag. Nog eens vijf-en-een-halve maand later wordt Timothy Ray geboren. Van een rustig en stabiel gezinsleven is geen sprake. Gloria zoekt de vonken op, zoals eerder met Clements. Maar de intellectuele Ray is in dit opzicht anders dan Clements, hij gaat niet vol passie in op haar flirtueuze provocaties. Hij negeert haar juist en reageert zich koel en berekenend af. In een ander opzicht is Ray wel als Clements. Ook Nick jaagt er grote hoeveelheden alcohol doorheen en nog grotere hoeveelheden geld aan de casinotafel.

Nick zit op zijn huwelijksdag in het casino tot Gloria's scheiding met Stanley officieel is, trouwt haar, om vervolgens zonder haar weer terug te gaan naar het casino. Hij zou later zeggen dat de dag dat hij Gloria ontmoette, de dag was die zijn leven verpestte. Het is al snel duidelijk dat de combinatie Gloria en Nick in de persoonlijke sfeer niet werkt. Het levert wel een klein meesterwerk op, *In a Lonely Place.*

Ray boekt succes met *Knock on Any Door* met Humphrey Bogart in de hoofdrol. Bogart wil nog wel een film met hem maken. Beoogde hoofdrolspeler is Ginger Rogers, dan Lauren Bacall, maar Ray wil en krijgt Gloria. *In a Lonely Place* is een klinische, maar tegelijkertijd warme, reconstructie van een gebroken liefde gedragen door de hoofdrolspelers Bogart en Grahame. Het is in alle opzichten de ontleding van Ray's en Grahames gebroken liefde door de ogen van Ray. Hij zei hierover dat *In a Lonely Place* zijn perspectief is van de pijn van de relatie zonder dat het een objectieve weerspiegeling van hun huwelijk is. De pijn, het wantrouwen, de wens van vergelding en het willen goedpraten van de wens van vergelding zijn allemaal emoties die Ray zelf voelde. Hij presenteert die gevoelens alleen met heel verschillende karakters dan in het echie. Je zou kunnen zeggen dat de gevoelens van Nicholas Ray worden gespeeld door Humphrey Bogart alsof die Stanley Clements was.

Het staat buiten kijf dat Ray Grahame een geweldige actrice vond. Dat was zonder meer een van de redenen dat hij haar wilde voor de rol. Aan de andere kant kon hij het niet laten om zich van zijn meest berekende en calculerende kant te laten zien op de set. Dat begon

PAGINA HIERNAAST
Boven: **Regisseur Nicholas Ray (echtgenoot #2) tijdens deopnamen voor *In a Lonely Place* (1950).**
Onder: **Scènefoto uit deze film met Gloria Grahame en Humphrey Bogart.**

Met Jack Palance in *Sudden Fear* (1952)

al met het contract van Grahame dat wel heel precieze bepalingen bevat. Als het ging om de regisseur moest zij *'acknowledge that in every conceivable situation his will and judgment shall be considered superior to mine and shall prevail.'* Ook mocht ze niet *'nag, cajole, tease or in any other feminine fashion seek to distract or to influence him.'*

Het lijkt erop dat Ray haar *too hot to handle* vond. Tijdens de lange draaidagen komt hij ook niet thuis, maar blijft zonder wat te zeggen op de set. Hij gaat de confrontatie niet direct aan wat een mindere situatie alleen maar slechter maakt. De beroemde slotzinnen zijn niet alleen een perfecte afsluiting van de film, maar ook de zinnen van een man die meent morele superioriteit te hebben behaald: *'I was born when you kissed me. I died when you left me. I lived a few weeks while you loved me. Goodbye, Dix,'* zegt Grahame over Bogart.

In a Lonely Place is de definitieve doorbraak van Ray, maar niet van Grahame. Zoals zo vaak wordt haar carrière opgehouden. Howard Hughes dreef elke actrice bij RKO tot wanhoop en Gloria was daarop geen uitzondering. George Stevens vroeg haar persoonlijk voor de hoofdrol in *A Place in the Sun* van MGM met Montgomery Clift, maar Hughes liet haar niet gaan en de rol ging naar Shelley Winters. Hughes typecaste haar liever in de zoveelste bijrol in *Macao* van Josef von Sternberg. Nog een bijrol volgt in *Sudden Fear,* maar daarna wordt haar contract bij RKO gelukkig ontbonden.

Regisseur David Miller van *Sudden Fear* ziet Grahame's kwaliteiten in ieder geval wel wat zorgt voor een hogere graad van complexiteit van een op papier doorsneerol van *bad girl* die samen met Jack Palance probeert Joan Crawford een kopje kleiner te maken.

Los van haar contractuele verplichtingen met RKO zoekt Grahame nu een paar andersoortige rollen. Eerst is daar Cecil B. DeMille's circus extravaganza *The Greatest Show on Earth* waar ze het bitse olifantenmeisje met gou-

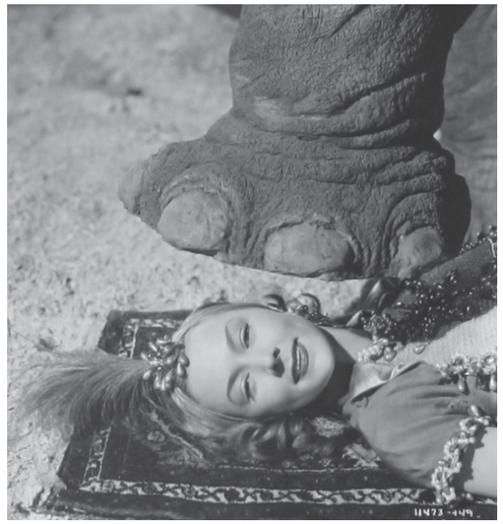

***The Greatest Show on Earth* (1952)**

den hart Angel speelt. Deze rol was niet geheel zonder gevaren met een scène waar Grahame haar hoofd onder de poot van olifant Minyak legt. Toch iets om over na te denken, zeker gezien het feit dat *'the elephant didn't like me, I didn't like her and we both knew it.'*

Dan in de zomer van 1951 blaast zij haar toch al niet zo gelukkige huwelijk met Nicholas Ray op spraakmakende wijze op. Nick heeft een zoon uit een eerder huwelijk, Tony Ray. Gloria heeft de jongeman die in New York woont al een paar jaar eerder op bezoek gehad. Eind juni 1951 staat Tony, 14 jaar oud, plotseling op de stoep van Gloria en Ray's huis. De vonken vliegen onmiddellijk romantisch, onbegrijpelijk of misschien juist afkeurenswaardig over. Tony zou later enigszins narcistisch naïef zeggen, dat vanaf het moment dat hij haar voor het eerst zag, Gloria zijn "levenslange beeld van liefde" was. Naar verluid hebben ze die middag sex. Nick komt later thuis, breekt de boel af en schopt Tony het huis uit terug naar New York. Deze keer is hij niet passief en berekenend. Zelfs huisvriend John Houseman is verrast door Nick's reactie, vooral de harde manier waarop die zijn zoon aanpakt. Exit echtgenoot Nummer Twee.

Gloria gaat onmiddellijk weer daten, niet in het minst omdat ze bang is om alleen te zijn. Vriendin Vicky Mitchum (echtgenote van Robert) zegt hierover *'She was afraid of everything. She was always checking the doors, windows, closets, even under the bed.'*

Kortstondig succes

> *People said I was drinking, but of course I wasn't. I don't drink. I think I was emotionally drunk.*
>
> (Gloria Grahame over haar optreden bij de Oscars)

Het is 1952 en Grahame's carrière lijkt eindelijk echt van de grond te komen. *Sudden Fear* wordt na een jaar vertraging uitgebracht en de combinatie van de sluwe Joan Crawford, de lelijke intensiteit van Jack Palance en de dubbelzinnige sex-appeal van Grahame blijkt commercieel goed aan te slaan. Daarnaast maakt ze het bleke, bijna-docudrama *The Glass Wall* met Vittorio Gassman. Grahame speelt hier de broodarme fabriekswerker Maggie Summers die als enige de rechtenloze Hongaarse vluchteling Gassman helpt. Ze doet dit met verve, vooral in een prachtige scène waar ze zonder scrupules twee jeugdige schoenlappers van een dubbeltje beroofd. Meer vluchtelingen zijn er in *Man on a Tightrope* van Elia Kazan. Bovendien loopt ze na drie jaar jaloerse en opvliegende Stanley Clements, vier jaar argwanende en intellectuele parano-

Met Dick Powell in *The Bad and the Beautiful* (1952)

ide Nicholas Ray tegen echtgenoot drie aan: radio- en televisieproducer Cy Howard. Howard helpt Gloria in het begin met adviezen en teksten. Hij heeft humor en was in zijn jongere jaren een gewaardeerd komiek.

Haar grootste succes dankt ze aan producenten John Houseman en Dore Schary, de man die haar een paar jaar eerder naar RKO haalde. *The Bad and the Beautiful* met regie van Vincente Minelli is een episch exposé over Hollywood met af en toe een vleugje *Citizen Kane*. Grahame heeft maar een klein rolletje, maar ze speelt dat groot genoeg om de Oscar voor beste vrouwelijke bijrol binnen te halen. De rol van Rosemary Lee Bartlow is haar op het lijf geschreven. Rosemary is de flirty southern belle van schrijver James Lee Bartlow gespeeld door Dick Powell. Sexy, naief flirtueus en met een fantastische komische timing komt Grahame heel natuurlijk over in een behoorlijk stereotype rol. Ze straalt de zelfde jeugdige sex appeal uit die ze had in *Blonde Fever.* Ze is minder overtuigend als ze haar Oscar moet ophalen in 1953. In dat jaar wordt voor het eerst live verslag van de uitreiking gedaan op televisie. Eerder op de dag heeft ze al ruzie gemaakt met Cy over make-up. Hij wil dat ze naturel gaat en Gloria besluit daarom om er voor te gaan en schildert drie soorten roze op haar lippen. Ze draagt een lange, nauwsluitende jurk. Als aangekondigd wordt dat zij de Oscar heeft gewonnen, komt ze naar voren, wordt verblind door de televisielampen, struikelt over het trapje, mompelt *Oh, shit!* en komt aan bij het bordes. Ze neemt de Oscar in ontvangst, geeft de kortste speech ooit, *'Thank you very much!'* en verdwijnt weer. De respons op haar optreden is enthousiast, maar brengt schade toe aan haar imago. Iedereen denkt dat ze dronken was.

Met Lee Marvin in *The Big Heat* (1953)
… hete koffie…

Het gedoe met de lippenstift is illustratief voor haar gemoedstoestand. Ze is niet gestopt met het gemorrel aan haar uiterlijk. Vooral haar lippen, tanden en kin moeten het ontgelden. Bij de opnamen voor *Man on a Tightrope* in Duitsland neemt haar obsessie voor haar uiterlijk vreemde vormen aan. In de eerste plaats moet ze meer dan duizend dollar betalen vanwege overgewicht van haar bagage. Ze vindt haar buste te klein en denkt hier iets aan te kunnen doen door met gewichten te trainen en die zitten in haar koffer. Ernstiger is een operatie aan haar lippen door een plaatselijke plastisch chirurg. Hij snijdt abusievelijk een paar zenuwen door, zodat haar mond tijdelijk verdoofd is. Pas na meerdere reddingsoperaties thuis komt het gevoel weer terug. Het drijft Gloria tot nog meer correcties. Ze begint nu haar bovenlip voller te maken door watten tussen haar lip en tanden te stoppen. Haar mannelijke tegenspelers worden nu vergast op een mond vol natte watten als ze een kusscène spelen.

Ook in de film wordt ze behoorlijk toegetakeld, maar dan volgens plan. Gangster met de losse handjes Lee Marvin gooit een pot hete koffie over het gezicht van gangstermeisje Grahame in de genrebepalende film noir *The Big Heat* geregisseerd door niemand minder dan Fritz Lang.

> *I don't want to be typed as a woman with a face nice enough to look at, but I am interested in roles that sometimes turn a cinema-goer away in horror. So I didn't mind having my face horribly scarred because my gangster boyfriend threw a pot of boiling coffee over me. Being glamorous in movie roles all the time is not only artificial but horribly monotonous…..So far no one has*

Duits affiche voor *Human Desire* (1954)

Setfoto *Naked Alibi (1954)* met regisseur Jerry Hopper

offered me the role of The Hunchback of the Notre Dame. *Believe Me, I'm one girl who would play it."*

(*Gloria Grahame over haar rol in* The Big Heat)

Gloria was in haar persoonlijke leven al heel wat controlerende mannen tegen het lijf gelopen, maar deze keer is het een regisseur. Fritz Lang is een control freak die elk shot minutieus in detail en in volgorde uitvoert. Hij eist volledige discipline en kan acteurs schofferen om te laten zien wie de baas is op de set.

Deze keer heeft hij zijn vizier gericht op Gloria. Dat gaat niet zo goed als hij hoopt. Zij laat zich niet drillen. Ze doet nooit een take op dezelfde manier en houdt zich niet ook aan cues. Ze staat zelden op dezelfde plek voor hetzelfde shot. Omdat zij overtuigd is dat het zo hoort—ze speelt per slot van rekening een onstabiel karakter—brengen Fritz Langs dreigementen en kadaverdiscipline Gloria niet van haar stuk. Ze neemt het ook niet persoonlijk op, vindt het misschien prettig dat Lang precies weet wat hij wil. Daar kan zij dan juist mooi op variëren. Lang op zijn beurt moet erg aan Grahame's talenten wennen, vooral als het weer gaat om de vermaledijde make-up. Gloria vindt dat zij precies weet hoe haar lippenstift moet worden aangebracht. Jarenlang en veelvuldig experimenteren geven haar die notie. Als Lang dat anders wil en zij vindt het niet mooi dan verandert ze het weer. Dat maakt Lang weer boos en hij stuurt haar terug naar de make-up. Dat kost tijd en daar heeft

Lang een hekel aan. Desalniettemin is Lang complimenteus over Grahame's rol en de professionaliteit waarmee ze die speelt. Dat was maar goed ook, want kort daarop maken ze samen nog een film noir, *Human Desire.* Ze kreeg hier zelfs de hoofdrol, maar niet nadat actrices als Barbara Stanwyck, Olivia de Havilland en Rita Hayworth geen brood zagen in deze verfilming van Emile Zola's *La Bete Humaine. Human Desire.* is haar enige echte femme fatale rol. Ze speelt die enthousiast, maar mist dat beetje kwetsbaarheid dat ze normaal wel heeft. Dat laat ze weer wel zien met in *Naked Alibi* van Jerry Hopper. Hier speelt ze weer eens een meer sympathieke rol van nachtclubzangeres '*on de wrong side of the tracks*' die Sterling Hayden helpt om een politiemoordenaar op te sporen.

Waarom het niet wil lukken

'In Hollywood it took a certain perspicacity on the part of the director to know just what her quality was. She wasn't that classically beautiful, she wasn't a sexpot – it was very tricky. She was sort of a character leading lady, which always throws them.'

(John Houseman)

'If she were more synthetic, producers might not be wary of her particular kind of explosive sex-appeal. But she's very real, too real perhaps.'

(*Picturegoer* magazine)

Grahame blijft ondanks *The Big Heat, Human Desire* en *The Bad and the Beautiful* moeite hebben om aan goede rollen te komen. Derde echtgenoot Cy Howard maakt het er niet gemakkelijker op. Howard heeft een groot ego, een bijpassende mening en zal die altijd ventileren. In het begin van hun relatie blijft het beperkt tot adviezen, maar als hij haar carrière probeert te sturen, blijft Gloria resoluut haar eigen mores volgen. Daarnaast draagt Cy een aapje op zijn schouder. Howard is erg gevoelig op het punt van zijn overtuiging en afkomst. Hij vindt dat hij professioneel wordt gediscrimineerd, omdat hij jood is. Dat is zeker geen onlogische gedachte in de jaren vijftig, maar hij hindert hiermee ook Gloria bij haar loopbaan. Dit blijkt met name als opnames worden gemaakt in Engeland voor *The Good Die Young* (regie Lewis Glbert). Iedereen is nu tevreden over Gloria, maar ze kunnen het bloed van Cy Howard wel drinken. Uiteindelijk verliest Howard interesse in Grahame's loopbaan. Ze moet maar huisvrouw worden, misschien kan hij haar thuis wel onder de duim houden.

Alle stress en onzekerheid beginnen nu hun tol van Gloria te eisen. Bovendien heeft ze regelmatig last van zware menstruatiekrampen. De operaties aan haar lippen beginnen zichtbaar te worden. Op de set van *The Cobweb* (regie Vincente Minelli) wordt ze gespot met een hechtingsdraad nog in haar lip. Haar ongebruikelijk optreden op de set en richting pers maakt haar onvoorspelbaar en veelbesproken. Zaken lopen uit de hand op de set van haar laatste grote rol.

Grahame is geen professioneel zangeres en danseres. Zang- en dansnummers in *A Woman's Secret* of *Naked Alibi* zijn niet overtuigend, zeker niet met de wetenschap dat ze wordt gedubd door een echte zangeres. Toch

Als Ado Annie in *Oklahoma!* (1955)

Als Helen in *Odds Against Tomorrow* (1959)

wordt ze in 1954 gecast voor een grote showmusical *Oklahoma!* onder regie van Fred Zinnemann en geschreven door Richard Rodgers en Oscar Hammerstein. Ze gaat Ado Annie spelen en zingen, onder andere het beroemde 'I cain't say no' moet eraan geloven.

Ado Annie is de rol van het jaar, musicalsterren als Debbie Reynolds smeken erom. Gloria lijkt de rol niet te willen hebben, maar Richard Rodgers neemt geen genoegen met een ander. Wie anders kan naïef, jong en sexy spelen zoals Grahame? Voor een honorarium van honderdduizend dollar verdwijnen haar bezwaren als sneeuw voor de zon.

Haar bedenkingen tegen de rol worden helaas snel bewaarheid. Zanglessen werken eerder averechts, uiteindelijk wordt elk liedje noot voor noot gesneden. Haar gewoonte om zich niet aan haar cues te houden heeft desastreuze gevolgen op de set van een musical waar elke pas is gechoreografeerd. Ze botst regelmatig met haar co-acteurs, vaak letterlijk en is buitengewoon onpopulair. Erger is dat ze vanaf nu het predicaat onbetrouwbaar draagt en haar reputatie in Hollywood aan diggelen is geslagen. Pas in 1959 krijgt ze weer een rolletje van betekenis in *Odds Against Tomorrow* van Robert Wise. Ze speelt een vrouw van middelbare leeftijd die haar racistische en bankovervallende buurman Robert Ryan verleidt. Grahame is ook als vrouw van middelbare leeftijd daarin zeer overtuigend.

Het einde van huwelijk drie nadert ondertussen met rasse schreden. Howard's ego botst zwaar met Gloria's persoonlijkheid. Ze weigert naar zijn pijpen te dansen. Hun ruzies zijn explosief en fysiek, de scheiding wordt uitgevochten bij de rechtbank.

Als de storm eind 1957 gaat liggen is Gloria alleen thuis met zoon Timothy (van Nicholas Ray) en dochter Paulette (van Cy Howard). Ze is vastbesloten om een veilig thuis voor haar kinderen te creëren. De financiële afwikkeling van de scheiding laat dat ook toe en geeft haar de tijd om haar wonden te likken. Gloria maakt een tijdje geen films. Dan verschijnt

er een blast from the past. Ze komt Tony Ray weer tegen. Tony is nu twintig jaar en komt moeilijk aan de bak in Hollywood als acteur en assistent-regisseur. Een romance bloeit op. Zelfs Gloria Grahame begrijpt dat dit een delicate kwestie kan zijn en hun hernieuwde relatie blijft voor de meesten een geheim. Ze is erg beschermend voor Tony en probeert hem zoveel mogelijk te helpen. Het is duidelijk dat Gloria niet zonder hem kan en vice versa. Hij geeft haar een broodnodige jeugdige impuls, ze voelt zich weer jong. In 1960 trouwen ze in het geniep in Tijuana, Mexico.

Toeval of niet, maar ze gaat in deze periode ook weer terug naar haar roots in het theater. In 1960 staat ze onder regie van John Houseman op de planken met *Drie Zusters* van Tsjechov, daarna volgen onder meer *The Marriage Go Rund* en *The Country Girl*. Uiteraard is dit niet het begin van een onbezorgde toekomst. Nicholas Ray en Cy Howard zijn des duivels als ze te horen krijgen dat Gloria en Ray zijn getrouwd. Ray is daar redelijk snel overheen, Howard daarentegen niet. Hij wil zijn (joodse) dochter niet in zo een huishouden laten opgroeien. Uiteindelijk begint hij in 1964 een slepende voogdijzaak waarin in geuren en kleuren uit de doeken wordt gedaan wat er zo vreemd is aan dit huishouden. De pers doet uiteraard enthousiast mee. Howard voert de psychologische druk verder op. Gloria begint nu stemmetjes te horen en krijgt een zware zenuwinzinking. De stemmen in haar hoofd zijn ingegeven door horrorverhalen over de concentratiekampen in de Tweede Wereldoorlog die Cy Howard haar jarenlang heeft

Gloria met zoon Timothy en dochter Paulette, begin jaren zestig.

Met echtgenoot #3, Cy Howard, in 1953.

gevoerd. Ze wordt opgenomen en moet elektroshocktherapie ondergaan in 1964. Dochter Paulette wordt tijdelijk bij vader Howard ondergebracht.

Pas in 1967 is de voogdijzaak afgerond en komt Paulette weer terug naar Gloria, maar Howard zal haar nog een tijdje op de huid zitten. Ondertussen is zoon Timothy het huis uit om bij zijn vader Nicholas te gaan wonen. Al het geluk moet in deze periode van Tony komen, maar ook dit geluk is tot mislukken gedoemd. In het begin van de romance trekken ze veel samen op als twee jonge honden op het acteerpad. Probleem alleen is dat het maar niet wil vlotten met zijn loopbaan, terwijl Gloria allerlei toneel- en televisiewerk krijgt aangeboden. Hij wil dat Gloria huismoeder wordt. De geboorte van hun zonen Anthony Junior (1963) en James (1965) en de loopgravenoorlog van Cy Howard houden het gezin nog een beetje bij elkaar.

Anthony (Tony) Ray, echtgenoot #4

Terug aan het werk

> *'Gloria saunters on stage at the close of Act 1 and a buzz goes up in the audience. Through some magic she looks better than she did in* The Big Heat *younger than she did in* Oklahoma! *Her walk is slow slink, she's in perfect control, tall, figure perfect, hair honey blonde, voice nasal, all vulnerable. She's only on for five minutes, during which time she sips a drink and exchanges Saroyan dialogue with Henry Fonda. Then she disappears until the curtain calls. A curt bow, and that's it.'*
>
> (recensie van Arthur Bell voor *The Time of Our Lives*)

Met Tony's carrière wil het maar niet vlotten. Hij brengt niet veel geld naar binnen, wel naar buiten. Hij houdt net zo van gokken en drinken als zijn vader. Gloria's reserves en de alimentatie van Cy Howard vliegen er doorheen. Ze besluit dan ook om te gaan werken tot grote weerzin van haar echtgenoot. Het bevestigt zijn onvermogen als acteur. Gloria heeft eigenlijk geen moeite om aan werk te komen. De meest sterke schandaalluchtjes zijn weggetrokken en mensen herinneren haar talent. Ze is natuurlijk niet de jongste meer en de entertainmentwereld is veranderd. De gages van televisiewerk en toneel zijn aanzienlijk lager dan een grote Hollywood-productie van vroeger. Dat geldt ook voor speelfilms. Ze wordt benaderd voor low-budget producties, vaak exploitatiefilms, zoals ook grote actrices als Bette Davis, Joan Crawford, Shelley Winters en Olivia de Havilland die maakten. Ze past naadloos in dat rijtje actrices, ze heeft ook dat gevoel voor Grand Guignol horror. Haar eerste film in tijden is de *Todd Killings* (1971) van Barry Shear. Later volgt ook *The Loners* (regie Sutton Roley) en *Mamma's Dirty Girls*

Italiaanse lobby card ('fotobusta') voor *Blood and Lace* (1971)

van JohnHayes, een hilarisch cheapo exploitatiefilm waarin Grahame en haar drie dochters op jacht gaan naar mannen. Meest memorabele film in dit rijtje is *Blood and Lace* van Philip Gilbert met Grahame als uitbater van een luguber weeshuis en een geweldig leuke Len Lesser (Uncle Leo uit Seinfeld) als haar sadistische manusje van alles. Naast deze speelfilms doet ze televisiefilms (*Escape, Black Noon, Chandler*) en kleine rolletjes in het theater bijvoorbeeld in *The Time of Our Lives* met Henry Fonda dat lovende kritieken brengt zoals het citaat op de vorige pagina.

Al dit goede nieuws is niet besteed aan Tony. Alsof de duvel ermee speelt begint hij, sinds Gloria weer aan het werk is, juist een beetje goed te boeren als assistent-regisseur in het kielzog van vriend Paul Mazursky. De bom barst als Gloria een rol accepteert in *Tarot* van Jose Maria Forque met Fernando Rey en Sue Lyon. Deze productie kent een groot aantal draaidagen in Spanje en dat bevalt Tony maar niks. Gloria vindt het wel mooi zo, vertrekt naar Spanje en vraagt in 1974 een scheiding aan.

One for the money, two for the show

> *'Since my marriage has kept me in the kitchen for approximately fourteen years' time, it has reduced my earning capacity to near zero, which is understandable, in that the experiences perfected in the kitchen are little in demand on stage, screen or TV. I need fourteen years' time to make money again.'*
>
> (Gloria Grahame bij haar scheidingsprocedure van Tony)

Gloria Grahame als Florinda Costello in *The Nesting* uit 1981, haar laatste film.

Het is geen mooie scheiding. Tijdens de rechtszaak blijkt dat Tony in het verleden zonder haar medeweten Gloria's handtekening heeft vervalst om alimentatiecheques van Cy Howard te innen. Als de scheiding is afgerond is Tony ook niet van plan om alimentatie te betalen, zeker niet als Tony Jr. en James bij moeders blijven. Het levert een nieuwe serie ruzies op. Bij een van die ruzies gooit Tony een blikje tegen Gloria's borst. Dat levert een enorme blauwe plek en een ontsteking die niet over gaat. Nader onderzoek brengt een tumor aan het licht.

Als Gloria wordt opgenomen in het ziekenhuis om te worden behandeld, ruikt Tony zijn kans en spant een procedure voor voogdij van de jongens aan. Het lukt hem ook nog. Hij beweert met droge ogen dat de behandeling van Gloria zeer lang zal duren en dat ze daardoor voorlopig niet een betrouwbare kostwinner is. Gloria bewijst als zo vaak het tegendeel. Ze zweert biefstukken, martini's en ander lekker eten en drinken af en gaat in een keer over op groente- en fruitsappen. Tot vreugde en verbazing van haar dokters verdwijnt de tumor na een half jaar. Ondertussen is het anno 1975 wel stil in huize Grahame. Dochter Paulette heeft een vriendje en gaat bij hem inwonen, Gloria is nu helemaal alleen.

Nu breekt een periode aan waarin Grahame zoveel mogelijk werkt. Ze is af van de biefstukken en martini's, maar ook af van de behoefte om jong en aantrekkelijk te moeten zijn. Ze gaat aan de slag om haar kinderen financieel te kunnen steunen en om gevolg te geven aan haar roeping als actrice die ze van jongs af aan heeft.

Ze speelt in low-budget films als *Mansion of the Doomed* en *The Nesting* en doet heel veel televisie. Ze is te zien in *Kojak* en zelfs twee keer in *Tales of the Unexpected*. Al dit werk is toch vooral het geld. Ze is vastbesloten dat ze ook voor haar kinderen kan voorzien als ze dood gaat. Dubbeltjes worden omgedraaid, ze boekt de goedkoopste vluchten en pensions bij werk in het buitensland en bietst ze gratis theaterkaartjes waar ze maar komt.

Voldoening vindt ze in het theater, ook al betaalt dat slecht en gaat bepaald niet alles van een leien dakje. Ze blijft onorthodox en niet iedereen kan daar mee omgaan. Ze is regelmatig te zien in Engeland, maar in 1980 komt de tumor terug. Ze heeft mastitis carcinomatosa, een zeldzaam type kanker. Gloria is nooit genezen van de kanker, alleen de symptomen waren een tijdje weg. De afgelopen jaren heeft de ziekte zich verspreid door haar lymfestelsel. Ze gaat tegen beter weten in door met werken, ondanks allerlei pijnlijke behandelingen. Vloeistof hoopt zich op in haar buik dat ze regelmatig moet laten aftappen. Uiteraard probeert ze haar ziekte te verbergen voor haar collega's, want ze weet dat ze dan niet meer wordt gevraagd. Om haar gezwollen buik te verbergen draagt ze nauwzittende pakjes.

In 1981 wordt ze weer uitgenodigd om in Engeland in *The Glass Menagerie* te spelen. Het valt regisseur David Thacker op dat ze er een stuk slechter uitziet dan de laatste keer dat ze in Lancaster was. Al redelijk snel moet ze naar een arts of weer vloeistof af te tappen, maar dat gaat niet goed. De behandeling is aanzienlijk pijnlijker dan normaal. Toch gaat ze door, omdat ze ontkent dat ze kanker heeft en ziek is, maar het kan niet langer. Zo kan het zijn dat ze wordt gevonden in de kleedkamer van het Duke's Playhouse in Lancaster, doorgaand tot het gaatje, uitgeput en uitgemergeld.
Ze weigert nog steeds naar het ziekenhuis te gaan. De mensen van de Duke's Playhouse besluiten de hulp van Peter Turner in te roepen. Gloria heeft een korte verhouding met hem gehad tijdens een eerdere tour in Engeland en ze had bij de familie Turner in Liverpool gelogeerd. Turner is kordaat genoeg om ervoor te zorgen dat ze zich in een ziekenhuis laat opnemen. De diagnose blijkt slecht. De dokter van de laatste pijnlijke vloeistoftap heeft verkeerd geprikt, een darm geperforeerd en nu heeft Gloria buikvliesontsteking. Dat zal ze in haar toestand niet overleven. Na nog eens een hoop gehannes met familie die wel of niet overkomt, wordt Gloria op een vliegtuig naar New York gezet. Ze heeft intense pijn en overleeft de vlucht maar net. Uiteindelijk belandt ze in het St. Vincent's ziekenhuis in New York. Timothy en Paulette zijn nog net op tijd zodat hun moeder hen kan zien. Ze overlijdt kort daarop .

Conclusie

'She was that kind of an actress that you never had it easy with her, because she had ideas of her own and a lot of curious quirks, but in the end she was awfully good and that is wat mattered.'

John Houseman

—Wim Jansen

Mijn ontmoeting met Bernardo Bertolucci

door
Pim de la Parra

In 1966 waren Wim Verstappen en ik behalve de oprichters en hoofdredacteuren van filmblad *Skoop* ook partners in onze in 1965 opgerichte firma $corpio Films, alsook bestuursleden van de Amsterdamse Filmliga. Na realisatie van enkele korte films hadden we eindelijk een lange fictiefilm beoogd, met Wim van der Linden als cameraman/eigenaar van de eerste Eclair geluiddichte 16mm camera in Nederland.
Als spelers hadden we toezeggingen van Shireen Strooker, Etha Coster, Rudolf Lucieer, Nouchka van Brakel, Ab van Ieperen, Johannes van Dam, Roelof Kiers, Barbara Meter en anderen, om geheel onbezoldigd rollen te spelen in onze eerste lange fictiefilm *De minder gelukkige terugkeer van Joszef Katus naar het land van Rembrandt.* Iedere medewerker voor en achter de camera zou een percentage in de eventuele opbrengst van deze film ontvangen, waarvoor we met iedereen een contract van een pagina afsloten. Ook met Frans Bromet en Jan de Bont, die naast Wim van der Linden ook als cameraman hebben gefungeerd.

De film werd opgenomen tussen 30 april en 6 mei 1966, zodat Koninginnedag en de openbare 4 mei-herdenking op de Dam en Bevrijdingsdag als couleur locale zouden dienen. Toen we halverwege de opnamen waren werden we uitgenodigd om in Rotterdam de première van een film van Joris Ivens bij te

Pim de la Parra en Wim Verstappen

Bernardo Bertolucci *(links)* en Pier Pasolini

Interieur van Nederlandse windmolen volgens Hitchcock (in *Foreign Correspondent,* 1940)

wonen, een korte docu waarin onder anderen Willeke van Ammelrooy een rolletje speelde. Wim en ik hadden in 1964 de film *Aah...Tamara* geproduceerd, waarin ook Joris Ivens te zien was, die we in 1964 voor *Skoop* hadden geïnterviewd. De film was aan hem opgedragen.

Op de première van de film van Joris in Rotterdam, stelde Ab van Ieperen ons voor aan de toen 24 jarige Italiaanse filmmaker Bernardo Bertolucci, van wie we zijn eerste lange film hadden gezien, *La Commare Secca*, die grote indruk op ons had gemaakt, niet in het laatst vanwege de zeer vrije vorm, terwijl het ons ook niet ontging dat hij dit debuut op zijn 21ste of 22ste had gerealiseerd, met als mentor de door ons bewonderde cineast & auteur Pier Paulo Pasolini.

Na de voorstelling nodigden Wim Verstappen en ik Ab van Ieperen en Bernardo Bertolucci mee terug naar Amsterdam in onze Scorpio stationcar, een derdehands auto, en gingen we in Slotermeer langs om een warme maaltijd te nuttigen bij mijn toenmalige echtgenote Liesje Tjoe Hwa Oei.

Omdat Bernardo evenals wij een bewonderaar van Alfred Hitchcock was, wilde hij graag voor het eerst in zijn leven een Hollandse molen van binnen bekijken, zoals gebruikt als decor in *Foreign Correspondent* van Hitchcock. Het toeval wilde dat er dicht bij mijn woning in Slotermeer zo'n windmolen stond. Na lekker Chinees-Indisch gegeten te hebben reden we met Bernardo naar die molen, waar we ook even in zijn geweest en hij uiteindelijk voor het eerst met eigen ogen zo'n Hollandse windmolen van nabij kon zien en betreden. (en ik toen ook!)

Het leek Wim en mij wel aardig om van Bernardo's verblijf in Nederland gebruik te ma-

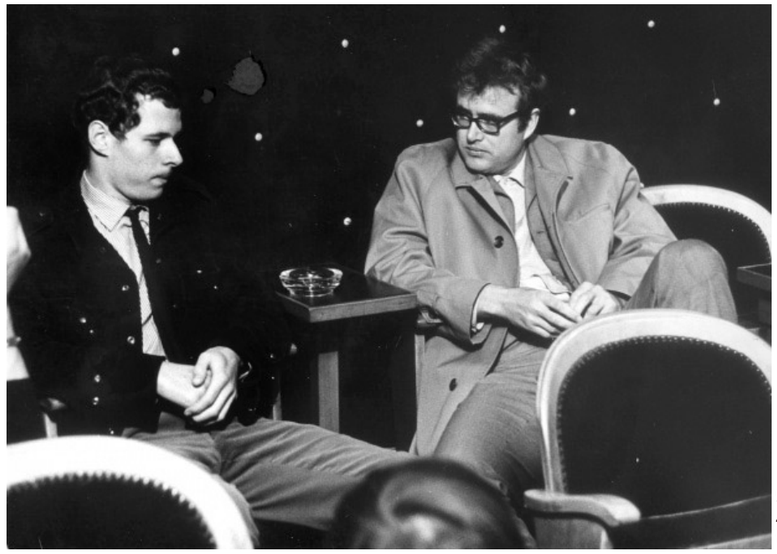

Rudolf Lucieer en Roelof Kiers in *De minder gelukkige terugkeer van Joszef Katus naar het land van Rembrandt (*1966)

ken en we nodigden hem uit om twee dagen later, op een zaterdagochtend, als acteur een scène te zullen improviseren, samen met onze hoofdrolspeler Rudolf Lucieer. Er werd afgesproken dat we hem nog bij een bepaald hotelletje in Amsterdam zouden komen ophalen en ergens aan de Amstel de betreffende scene zouden improviseren.

Toen het eenmaal zo ver was, bleek Bernardo echter de avond daarvoor te zijn vertrokken naar Scandinavië, in het kielzog van een Zweedse die hij in Amsterdam had ontmoet.

We hadden de film, voorzien van Engelse ondertiteling, ingeschreven voor het filmfestival van Mannheim, dat in oktober plaatsvond, en waar er een prijs van DM 10.000.- was te scoren. Bovendien stond Mannheim toen bekend als een festival waar jonge filmmakers van over de hele wereld met hun films konden debuteren, en zo een springplank voor die films vonden naar andere festivals in Europa en elders. (Zoals onze film hierna vertoond werd op de 'Semaine de la Critique' in Cannes, in Pesaro en in Chicago en een paar andere filmfestivals anno 1967 en 1968.)

Toen we in Mannheim arriveerden hoorden we dat Bernardo Bertolucci een van de juryleden was. Dit deed ons vermoeden dat we in elk geval van hem een positieve beoordeling zouden krijgen. Dat klopte, want hij vond de film zeer intrigerend, en sprak over 'a sense of doom' dat over de hele film hing, wat ook veroorzaakt werd door de musical score, bestaande uit muziek van de Russische componist Aram Khachaturian (1903-1978).
Op een middag gedurende het festival, nadat onze film al eenmaal was vertoond, verliet ik de vertoning van een andere film, zonder Wim Verstappen, en kwam op weg naar ons hotel toevallig Bernardo tegen. Hij vroeg me of ik zin had om met hem mee te gaan naar

Diane Rochlin in *Diane, the Zebra Woman* (1962), een korte experimentele film, die zij maakte samen met haar man Sheldon.

twee gemeenschappelijke vrienden, de Amerikaanse filmmakers Sheldon en Diane Rochlin, bekend van de New American Cinema, die ik eerder in Amsterdam had leren kennen als programmacommissaris van de Amsterdamse Filmliga bij een serie films van de New American Cinema in Kriterion.

Bernardo vertelde me dat Sheldon & Diane uit Nepal kwamen en nepalweed bij zich hadden, gekregen van Vali Meyers, een wereldberoemde New Yorkse dame uit de scene van Andy Warhol, die in een boom leefde en op die manier veel publiciteit genereerde. Bernardo vroeg me of ik ooit nepalweed had gerookt en ik bekende van niet. Hij vroeg me mee omdat hij was uitgenodigd om op de kamer van het echtpaar Sheldon en Diane deze verse nepalweed te komen genieten.

In Mannheim hebben de straten geen namen maar nummers. Op de zevende verdieping van een hotel in een straat met een nummer, werden we welkom geheten door Sheldon en Diane, Joodse New Yorkers, en er werd op een bandrecorder muziek van Charlie Mingus gedraaid en terwijl Sheldon en Diane op hun tweepersoonsbed zaten/lagen en allebei joints rolden, zaten Bernardo en ik naast het bed en af en toe op de rand van het bed.

Toen begonnen we te roken en hielden we existentieel filosofische gesprekken terwijl ik na een half uur zo stoned werd dat ik naar de badkamer liep, alwaar ik me in de spiegel bekeek, en de sensatie beleefde dat "ik" niet meer wist waar ik was: hier in de badkamer, of daar bij hen in de hotelkamer...
In mijn herinnering staat me bij dat ik niet wilde laten merken dat de weed behoorlijk hard op mij inwerkte, en ik beleefde ook het plezierige gevoel dat ik met deze jonge cineasten hier nu op deze kamer deze vriendschap deelde.

Ik liep naar een van de ramen om wat frisse lucht binnen te laten, maar Sheldon vroeg me om het raam weer dicht te doen, opdat juist de geur van de weed de kamer niet uit zou gaan maar helemaal zou doordringen, want zo zouden we tenminste echt goed stoned worden.

Inmiddels lag Diane languit op het bed gespreid en begon ik me af te vragen of het soms de bedoeling zou zijn dat we gedrieën met haar zouden vrijen, wat in die tijd—voordat er AIDS bestond en er nog nauwelijks de anticonceptiepil verkrijgbaar was!!—in New Yorkse en Amsterdamse kunstenaarskringen geen ongebruikelijke situatie was.

Opnieuw bevond ik me in de badkamer voor de spiegel en ik was nog nooit zo stoned geweest en kon niet meer aan het gesprek deelnemen.

Ik dronk water, waste mijn gezicht, en voelde me behoorlijk beroerd. Toen liep ik terug de kamer in en weer naar een van de ramen, om wat frisse lucht te happen. Er bevond zich een kozijn van ongeveer vijftien centimeter tussen het raam en de buitenmuur, zodat ik voorover kon hangen en met mijn hoofd naar beneden kon kijken. Ik zag de auto's met hun koplichten voorbij gaan in de vroege avond en beleefde een zeldzaam gevoel van vrijheid. Met beide handen naar omlaag leek ik naar beneden te zweven, toen ik van achteren aan mijn broekriem werd beetgepakt en naar binnen werd getrokken...

Bernardo hield me vast en de anderen kwamen er bij staan en ze waren erg geschrokken: ik was op het nippertje door Bertolucci de kamer in getrokken, en dat was mogelijk vanwege mijn solide leren broekriem, die hij met een hand had beetgepakt en mij zo terug had getrokken.

Ik werd op het bed gelegd en de andere ramen werden open gedaan, zodat ik na een paar minuten weer oké was.

Toen vertrok ik, omdat ik me herinnerde dat ik met Wim Verstappen had afgesproken om kennis te maken met de beroemde Hollywood regisseur Jozef von Sternberg, die te Mannheim ook een zwartwit-film in competitie had, een experimentele film met Japanse spelers.

Zo herinner ik het me.

Op weg naar de zaal waar de gesprekken met de filmmakers werden gehouden na elke film, besefte ik dat ik aan de dood was ontsnapt en door Bernardo Bertolucci's hand was gered.

Onze film werd enkele dagen later bekroond met de INTER Film Preis, maar het Nederlandse lid van deze organisatie meende dat Wim en ik de tienduizend marken niet nodig hadden, zodat wij de prijs in onze maag kregen gesplitst zónder de bijbehorende 10.000. Dat was heel pijnlijk, omdat het $corpio Films onmiddellijk uit de schulden had kunnen halen, want de film had in totaal ongeveer datzelfde bedrag gekost.

Toen we hoorden dat Bernardo onze film deze prijs had helpen toekennen, wilden we hem gaan bedanken, maar hij was reeds vertrokken.

Ik heb hem later een paar keer ontmoet op het filmfestival van Cannes en voor het laatst in 1977 op het filmfestival van Venetië.

—Pim de la Parra

MEER KORTE ONTMOETINGEN

door
Thys Ockersen

ROBERT VAUGHN

Ik ben in de Elstree studio's in 1972. Een schoolgenoot van de filmacademie loopt er stage dus een goed moment om daar rond te kijken. Ik zie de studio waar *The Boyfriend* van Ken Russell wordt opgenomen. Als ik de kantine in wil, word ik weggestuurd, want daar zit in een hoek fotomodel Twiggy de hoofdrolspeelster van *The Boyfriend* uit te rusten en de hele kantine moet leeg blijven. Ik zie ook het decor van de tv-serie *The Protectors* met Robert Vaughn en Nyree Dawn Porter (net bekend van de tv-serie *The Forsythe Saga*).

Als ik op een gegeven moment alleen in de gang sta ontwaar ik Robert Vaughn die een beetje verloren om zich heen kijkt. Met hem wil ik wel een gesprek hebben voor *Skoop* waar ik door Guus Luijters voor ben uitgenodigd om voor te schrijven. Is wel iets voor *Skoop*, niets voor het elitaire *NRC,* waar ik in 1972 filmcriticus ben als medewerker van Ellen Waller. Dus ik stap op hem af en vraag hem beleefd of ik misschien een gesprek met hem kan hebben in de middagpauze. Niet onvriendelijk antwoord hij me (zonder te zeggen dat hij dit wel leuk vindt): 'Regel het met het productiekantoor, die behandelt de interviews." Ik voel dat het moeilijk gaat worden; wat een eenvoudig gesprek in het restaurant had kunnen zijn in lunchtijd wordt nu iets officieels. Ik ga op zoek naar het productiekantoor van *The Protectors* en dien me aan. Ze moeten het hoofdkantoor in Londen bellen. Ik wacht af. Ik krijg ze aan de telefoon en leg ze uit dat ik in Elstree ben en graag met Robert Vaughn wil praten. Maar wie ben ik dan en waarvoor. Ik schrijft voor *Skoop* leg ik uit (ze zijn niet onder de indruk). Of ze die kunnen bellen. Ik geef ze het telefoonnummer van Rob Du Mee, de verantwoordelijke eindredacteur die ik zelf nooit spreek en die niet eens weet dat ik in Elstree ben. En van *Skoop* heeft niemand ooit

Robert Vaughn met Nyree Dawn Porter in *The Protectors*

gehoord. Rob Du Mee vraagt me wat ik daar aan het doen ben en ik leg het hem uit. Hij vindt dat ik voortaan van tevoren een interview moet regelen. Ja, maar ik wist natuurlijk niet dat ik Robert Vaughn zou tegenkomen. Enfin, het gaat allemaal niet door en als ik wat later gezellig aan de bar sta met wat minder belangrijke acteurs, onder anderen Burt Kwouk (Kato in de *Pink Panther*-films), en gezellig met ze praat, zie ik Robert Vaughn een stukje verderop naar me kijken. Ik kijk terug en haal mijn schouders op van: ik kan het ook niet helpen ik mag niet met je praten….

Margaux met haar echtgenoot Erroll Wetson

MARGAUX HEMINGWAY

In 1976 komt Margaux Hemingway naar Amsterdam om Faberge-producten te promoten. Daar krijgt ze een miljoen dollar voor. Zij is de kleindochter van Ernest Hemingway, ze is fotomodel en ze heeft met haar jongere zusje Mariel net gespeeld in *Lipstick* (1976) van Lamont Johnson, waarin ze zich met Mariel moet verweren tegen aanrander Chris Sarandon. Het gaat er hard aan toe in die film. De hele Faberge interesseert me niet, maar ik wil wel met haar praten over *Lipstick* en haar grootvader, toch geen geringe schrijver.

Ik ga haar opzoeken in het Okura hotel waar ik haar tref in een riante kamer waar ze met haar man, Erroll Wetson, een spelletje aan tafel speelt. Hij behandelt haar als een klein kind die niets te zeggen heeft. Ik vraag haar meteen over *Lipstick* en wat haar verdere filmplannen zijn. Ze is heel charmant en bereid me daarover te vertellen, maar Erroll die iets van een maffiosi heeft, denkt hier anders over: 'Margaux is hier om over Faberge te praten!' bijt hij me toe en ik antwoord: 'Faberge interesseert me geen moer, wel haar filmcarrière. Margaux durft niets te zeggen en zwijgt. Ik zeg haar gedag en verlaat de hotelkamer. Ik hoop voor haar dat ze niet lang met dit vreselijk type getrouwd blijft. Twee jaren later is ze van hem af. Met haar filmcarrière gaat het niet goed

Margaux met Mariel Hemingway in *Lipstick*

en eigenlijk ontpopt zusje Mariel zich als een talentvolle actrice met rollen in Woody Allen's *Manhattan* en in *Star 80* over de moord op de jonge actrice Dorothy Stratten.
Op 5 juni 1996 pleegt Margaux Hemingway zelfmoord door een overdosis aan medicijnen. Ze was de vijfde in de familie Hemingway die door zelfmoord omkwam (inclusief opa Ernest).

TINA AUMONT

In 1979 gaat mijn documentaire *Sam Fuller & The Big Red One* op het Rotterdams Film festival in première. Organisator Huub Bals heeft me wat geld gegeven voor nog wat opnamen in Hollywood en als tegenprestatie zal ik met de gasten praten voor het publiek. Hij heeft voor het eerst een video-outfit geregeld dat door mensen van Meat Ball uit Den Haag zal worden bediend en ik doe dus voor de camera de interviews. En dat is nogal wat werk, want ik moet er zoveel doen dat ik op een geven moment niet meer de tijd heb om films van regisseurs te zien waar ik mee moet converseren. Maar goed, tussen die vele gasten zitten ook Tina Aumont en Maria Schneider die allebei komen opdagen zonder een film te vertegenwoordigen.

Het eerste moment dat ik van ze bewust ben is in de kantine van de Lantaarn als een dronken Maria Schneider tegen mijn stoel valt. Niet lang daarna gooit Tina Aumont (of dronken of stoned) een grote pan soep om tot grote woede van de kantinedame, want die moet het opruimen.

De dames zijn dus gearriveerd. Maria Schneider krijg ik nooit voor mijn camera's, maar Tina Aumont wil graag. Ik heb haar als prachtig jong meisje in een paar films gezien (*Modesty Blaise,Texass across the river,Satyricon, Casanova*). Haar schoonheid heeft ze absoluut van haar moeder Maria Montez die ik in mijn jeugd in *Ali Baba* heb zien spelen. Haar vader is de bekende Franse acteur Jean-Pierre Aumont.

Als ze naast me zit en ik vragen begin te stellen krijg ik geen antwoord. Ze is in trance en kijkt gebiologeerd naar de drie camera's om zich heen en naar de monitoren waar ze zichzelf kan bewonderen. Ze trekt gezichten of probeert mooi te zijn. Hoelang dit duurt weet ik niet meer, maar het is bizar en er wordt nooit een woord gewisseld. Alleen maar een zwijgende Tina Aumont. Wat ik dan niet weet is dat ze in 1978 in Italië is gearresteerd vanwege bezit van 400 gram cocaïne waarmee ze uit Thailand kwam, Ze kreeg drie jaar gevangenisstraf, maar dat werd gereduceerd tot negen maanden.

Ze stierf zestig jaar oud in 2000; haar fi-

De pas geboren Tina mwet haar ouders Maria Montez en Jean Pierre Aumont

carrière stelde toen niet veel meer voor. Maria Schneider, de nooit erkende dochter van acteur Daniel Gelin, hield het wat langer vol en stierf in 2011, acht en vijftig jaar oud. Haar filmcarrière heeft wat beter stand gehouden.

ALEXEY BATALOV

Alweer het Roterdams Film Festival. In 1975 ben ik er met mijn vriendin Marian en we komen in de bar. In een hoek zie ik Mijnheer Wostrikov, de vertegenwoordiger van Mosfilm die zijn uiterste best doet om de Russische film in Nederland te promoten, want sinds de inval van de Russen in Tsjechoslowakije in 1968 om de Praagse lente de nek om te draaien is de Soviet-cinema niet populair meer. Ik herinner me dat ik destijds in Tuschinski een mooie trailer zag van *Anna Karenina* met Tatyana Samoylova in de titelrol. De film zou in Cannes 1968 uitkomen en werd geweigerd. En hij kwam ook niet in Tuschinski uit.

Ik heb Wostrikow al een paar keer ontmoet. Een joviale man die duidelijk geniet van het rijke, vrije leven in Amsterdam. Hij heeft een probleem, in zijn schaduw vind je altijd een onaantrekkelijk bureaucratische Nederlandse dame, mevrouw Sterke die hem overval volgt. Ze zegt nooit veel, maar ze houdt alles in de gaten om door te brieven aan Moskou. Ze zit niet aan zijn tafel, maar ze is ongetwijfeld in de buurt. En dan zie ik een man bij hem zitten die me bekend voorkomt. Het is de Russische acteur Alexey Batalov en ik begrijp niet wat hij hier doet, want er is geen Russische film met hem in het festival.

Alexey Batalov is een grote ster in Rusland te vergelijken met Paul Newman in Amerika. Een ster zijn in de Sovjet-Unie betekent iets. Er is een filmafzetgebied van zo'n 300 miljoen mensen (Rusland en alle satellietstaten inbegrepen). Ik ben echt verbaasd en leg aan Ma-

Alexey Batalov

Alexey Batalov en Tatyana Samoylova in *Als de kraanvogels overvliegen* uit 1957

rian uit wie Batalov is. Helaas heb ik zijn belangrijke films *De dame met het hondje* (naar Tsechov) en *Als de kraanvogels overvliegen* nooit gezien. Maar wel *De Vlucht*. Dat is tenminste iets.

Wostrikow begroet ons joviaal en Alexey Batalov is vriendelijk gereserveerd. Nu begint een probleem. Wostrikow spreekt gebroken Engels en een paar woorden Nederlands, maar Batalov alleen maar Russisch. Dat maakt de conversatie echt wel moeilijk ook al is Wostrikow bereid om steeds te vertalen. Tot een goed gesprek kan je niet komen, maar ik vraag dus wel waarom hij hier is. Wostrikow legt uit dat hij koerierwerk heeft verricht. Hij heeft de print van Akira Kurosawa's Japans-Russische co-productie *Dersu Ursala* naar Nederland gebracht. Een mooi excuus voor de beroemde acteur-die hier door niemand wordt herkend-om naar Nederland te gaan. En zo zitten we een tijdje aan tafel over koetjes en kalfjes te praten, want verder kom je niet met een tolk tussen ons in.

Alexey Batalov is duidelijk gecharmeerd van mijn mooie vriendin en dat helpt voor een goede sfeer, maar ik betreur het dat ik geen beter gesprek met hem kon voeren. Er gaan vele jaren voorbij voor ik een dvd van *Als de kraanvogels overvliegen (Letyat Zhuravli)* in handen krijg; het is een meesterwerk uit 1957 van Mikhael Kalatzov, waarin Tatyana Samoylova en Alexey Batalov een jong echtpaar vormen, waarbij Batalov in de Tweede Wereldoorlog zijn leven verliest en een treurende weduwe achterlaat.

Alexey Batalov was destijds het symbool van de miljoenen soldaten die hun leven voor Rusland gaven. En Tatyana Samoylova het symbool van al die achtergebleven jonge weduwen. Natuurlijk zit er een propagandistische ondertoon in de film, maar die neem je voor lief. *Als de kraanvogels overvliegen* werd

in Cannes bekroond. Die film zorgde ervoor dat Alexey Batalov een beroemd acteur werd. Hij leeft nog steeds en werd op 20 november 88 jaar.

RUBY WAX & IAN CHARLESON'S OUDERS

Ruby Wax Foto Thys Ockersen

Ik ben in 1992 op het Edinburgh Film Festival om mijn documentaire *Roy Rogers, King of the Cowboys* te vertonen. Ik kom al regelmatig op het festival sinds ik met een pak eindexamenfilms van de Film Academie een bezoek bracht in 1969. Ik was de hele zomer bezig geweest—in opdracht van de academie—om zo'n negen films (waaronder mijn eindexamenfilm *Surprise Surprise*) te laten vertalen en van ondertitels te voorzien. Dat was veel werk en kostte veel geld en toen de films uiteindelijk vertoond werden, zaten er maar een dertigtal bezoekers in het kleine zaaltje. Sinds die tijd ben ik regelmatig teruggekeerd naar dit kleine, maar charmante festival dat altijd plaats vindt tijdens het grote Edinburgh-festival met veel muziek en theater.

Er wordt een receptie gehouden en enkele bekende Schotse artiesten komen er ook. Billy Connolly, de komiek die een soort nationale held is voor de Schotten en Robbie Coltrane, een kolos van een man (geen wonder dat hij later Hagrid, De Reus speelt in de *Harry Potter*-films). En daar is ook de Amerikaanse Ruby Wax die veel werkt voor de Britse tv en een onewomanshow doet op het Festival, of ik kom kijken? 'Nou graag', antwoord ik en zo ga ik samen met Billy Connolly naar de *Onewomanshow.*

Ruby is goed op dreef met harde grappen over vrouwen en hun seksualiteit. Grappen die ze op de Britse tv niet kan brengen en wel in een theater. Na afloop bezoeken we haar in de kleedkamer. En we complimenteren haar natuurlijk met de show.

In een hoek van de kleedkamer staat een oud echtpaar dat zich wat verlegen heeft afgezonderd. Ik begroet ze en stel me voor. Zij zijn de ouders van de in 1990 overleden acteur Ian Charleson, voornamelijk bekend van *Chariots of Fire*.

In 1989 ging ik naar Londen om Daniel Day Lewis in *Hamlet* te zien spelen, maar toen ik arriveerde bleek hij net zijn werk beëindigd te hebben en had Ian Charleson de rol van Hamlet overgenomen. Wel een teleurstelling, maar goed ik had nog nooit een live-voorstelling van *Hamlet* gezien, dus dan maar met een andere acteur. Het stuk begint met een heleboel acteurs op het podium en dan komt Hamlet naar voren. Maar die zag er vreemd uit, hij had nauwelijks ogen. Die waren opgezwollen en dicht. En zo zat ik drie uur lang te kijken naar een doodzieke Ian Charleson, van wie ik het vermoeden had dat dit niet zo maar een griepje was, maar misschien wel aids. En dat

Ian Charleson in *Chariots of Fire*

werd bevestigd toen hij een paar weken na de voorstelling aan aids overleed. Op 6 januari 1990, veertig jaar oud. De Britse kranten stonden er vol van. Dus ik had zitten kijken naar een stervende acteur die Hamlet vertolkte, een personage die eigenlijk ook aan het doodgaan is.

Terug naar de kleedkamer. De ouders van Ian Charleson zijn nog steeds door zijn dood aangeslagen, maar—en dat moeten ze kwijt—erg is ook dat de bevolking van Edinburgh het schandelijk vindt dat hij homoseksueel was (Schotland is behoorlijk conservatief).

Die ouders konden niet geloven dat hun zoon homoseksueel was. Dus om te troosten zeg ik maar dat aids bij iedereen kan voorkomen, ongeacht de seksuele geaardheid. Ik had diep medelijden met ze, vanwege de dood van hun zoon en vanwege het schandaal in de Schotse kranten.

CHRISTOPHER LAMBERT

Het eindetentje in een café-restaurant op Princess Street van het Edinburgh Film festival in 1992. Als ik in een nogal leeg etablissement kom, zie ik alleen Christopher Lambert en regisseur Carl Schenkel aan de bar. Zij zijn met hun film *Knight Moves* naar het festival gekomen. Een film over schaken, een ongewone 'move' voor actieacteur Lambert die ooit indrukwekkend doorbrak met zijn debuut als Tarzan in *Greystoke, The legend of Tarzan, Lord of the Apes*. Hij werd nog beroemder met de *Highlander*-films.

Ik zie dat Christopher Lambert een sigaret opsteekt wat zelfs al in 1992 verboden is, maar hij doet het toch. En dan stormt achter ons vanuit de bar een kleine driftige kelner naar voren—te vergelijken met Manuel uit *Fawlty Towers*, maar dan onvriendelijker—pakt de

Christopher Lambert in *Highlander*, de film waarin hij eeuwig leeft.

sigaret die nog maar net brandt uit de mond van de acteur en drukt hem uit in een asbak die hij heeft meegenomen. Christopher moet erom lachen, want hij weet dat hij fout zat.

De avond kan beginnen. Sam en Christa Fuller arriveren, maar zitten niet aan mijn tafel; niet erg ik spreek ze vaak genoeg. Ook Robbie Coltrane zit ergens anders en Christopher Lambert en Carl Schenkel ook. De avond verloopt gemoedelijk, maar een van mijn tafelgenoten is de hoofdredacteur van *The Scotsman*, de belangrijkste Schotse krant, die nogal onvriendelijk over mij en mijn film *Roy Rogers King of the Cowboys* heeft geschreven. Niet zo zeer over mijn film, dat kan ik hebben, maar over mijn uiterlijk, namelijk dat ik dik ben. Nou zit die Schotse filmcriticus niet aan mijn tafel, maar ik gebruik die hoofdredacteur om mijn ongenoegen luid te verkondigen. Hij lacht wat schaapachtig, wat mij alleen maar kwader maakt.

En dan krijg ik steun uit onverwachte hoek. Christopher Lambert kom aan mijn tafel zitten aan de andere kant van de hoofdredacteur en begint ook op hem in te hakken vanwege de slechte recensie van *Knight Moves*. Aangemoedigd door een aardige hoeveelheid drank die we hebben ingenomen laten we de man niet meer los.

Als ik klaar met hem ben zie ik de grote Robbie Coltrane in de deuropening staan. Hij is zo groot dat niemand hem kan passeren en hij vraagt me wat er is gebeurd. Ik vertel hem over de slechte stukjes in *The Scotsman* en klaarblijkelijk heeft Coltrane ook niet veel op met die krant, want hij uit dat met een gebaar van wurgen en op de grond stampen.

Een opmerkelijke avond en pas veel later realiseer ik me dat ik samen met de Highlander de strijd heb geleverd tegen de Scotsman. En daar ben ik trots op.

—Thys Ockersen

IN MEMORIAM

Alan Thicke ✻ Ontario CN, 1/3/1947 ✞13/12/2016, Burbank CA

***Growing Pains:* Joanna Kerns en Alan Thicke**

Canadees acteur die voornamelijk beroemd zou worden door de tv-komedieserie *Growing Pains* waarin hij in 167 afleveringen Dr.Jason Seaver speelde, vader van vier kinderen en getrouwd met Maggie (Joanna Kerns). Hoewel de serie (1985-1992) niet uitstak boven andere sitcoms was het een groot succes , maar terwijl Joanna Kerns zich ontpopte als een uitermate aantrekkelijke actrice en een adequaat regisseur, bleek Adam Thicke misschien wel een knappe man, maar geen erg interessant acteur te zijn. Op de Amerikaanse tv werd hij vaak in de maling genomen als een houten klaas, of werd iemand 'zo stijf als Alan Thicke' genoemd. Toch zou hij in veel tv-films en series optreden. Ook was hij muzikaal bezig. Met zijn eerste vrouw, zangeres/actrice Gloria Loring, componeerde hij de muziek en songs van *Diff'rent Strokes* en *The Facts of Life*. Zijn tweede vrouw, Gina Marie Tolleson, was Miss World 1990/1991 en zijn derde vrouw, Tanya Callau, was een producer en actrice. Zijn zoon Robin Thicke (uit zijn huwelijk met Gloria Loring) is inmiddels een beroemd zanger/songwriter. Alan Thicke is overleden aan een hartaanval.

Bernard Fox ✻ Bernard Lawson, Wales, 11/5/1927 ✞14/12/2016, LA

Meer een bekend gezicht dan een bekende naam. Zat al vanaf 1955 in een tv-serie maar had al op jonge leeftijd met het acteren te maken want zijn moeder was actrice en zijn vader Gerald Lawson een redelijk bekend filmacteur. Zijn oom Wilfred Lawson stond bekend als een excentrieke, komische karakteracteur. Hij stond al op het toneel in de oorlog en diende de laatste oorlogsjaren bij de marine op een mijnenveger. Daarna kwam hij bij komiek Brian Rix in het theater terecht. Hij ontwikkelede daar zijn typetje, typische Britse aristocraat met grote snor. In 1962 kwam hij op het Amerikaanse toneel terecht met het toneelstuk van Frederick Knott *Write me a murder.* Hij had al wat rolletjes (zonder vaak vermeld te worden) in Engelse films gespeeld: *Soho Incident, Blue Murder at St.Trinians, The Safecracker, A Night to Remember, The Two-headed Spy.* Maar in Amerika was hij precies de cliché-Engelsman die ze goed konden gebruiken in bijrollen. Hij was voor minder geld te krijgen dan 'beroemde' Britten als Robert Coote, David Niven of Terry Thomas. In 1964 kreeg hij de rol van rare dokter in de tv-serie

Hogan's Heroes

Bewitched die hem bekend zou maken. Uiteraard zou hij ook een keer Dr.Watson spelen in 1972 in *The Hound of the Baskervilles* tegenover landgenoot Stewart Granger als Sherlock Holmes. Zijn werkterrein zou Amerika blijven. Hij speelde twee keer op de Titanic. Eerst in *A night to remember* (1958) als uitkijk Frederick Fleet en in 1997 in *Titanic* als Kolonel Archibald Gracie. In *A night to remember* had hij geen credit, maar hij mocht roepen: *'Iceberg, dead ahead, sir!'* In zijn privéleven was hij een bekend theaterhistoricus en een fervent tuinier, landschapschilder en goochelaar. Hij was al vanaf 1961 getrouwd met Jacqueline en ze hadden twee kinderen. Overleden aan een hartaanval.

Zsa Zsa Gabor ✻ Sari Gabor, Boedapest, Hongarije 16/2/1917 ✞18/12/2016, Bel Air LA

Jolie Gabor die naar Amerika kwam met haar drie dochters Zsa Zsa, Eva en Magda had zich voorgenomen om de meisjes een goede toekomst te bezorgen. De drie schoonheden werden societyfiguren met een lust voor trouwen, juwelen en party's. Zsa Zsa vooral liet zich gelden als een societydame die rap van de tong was (met een zwaar Hongaars accent), graag aan de weg timmerde en van een leuk leven hield. Ze trouwde negen keer en speelde in zo'n zeventig films. Maar dat was meestal als zich zelf of variaties van zichzelf. Als ze van een man afging dan behield ze zijn huis en veel geld. Ze werd puissant rijk. Een van haar mannen was Conrad Hilton (van het Hilton Concern) van wie ze een dochter kreeg, Francesca. Maar ze bedroog hem met zijn zoon, Nicky (die ooit de eerste man van Elizabeth Taylor werd, ook zo'n trouwlustige dame). Haar derde man was de flamboyante acteur George Sanders. Het huwelijk duurde van 1949 tot1954. Ze waren aanvankelijk 'the toast of the town' in Hollywood tot hij haar in bed vond met een andere man. Zsa Zsa kwam stijlvol uit bed en dronk ten afscheid een glas champagne in de keuken met George. Ze kreeg medelijden met George Sanders dat hij zo alleen was en vond dat hij met zus Magda moest trouwen. Dat huwelijk duurde slechts zes weken. Zsa Zsa Gabor zat in een paar bekende films: *Moulin Rouge; Lili; Three Ring Circus; The Girl in the Kremlin; Touch of evil; Pepe* en *A Nightmare on Elm Street 3*. Haar laatste man Frederic Prinz von Althalt, met wie ze in 1986 trouwde, bleef haar dertig jaar trouw begeleiden. Hij vond het jammer dat ze net niet de honderd haalde, maar ze was al lange tijd niet meer helder.

Michele Morgan ✻ Simone Roussel, Neuilly-sur-Seine FR, 29/2/1920 ✞20/12/2016, Meudon FR

Het is een teken des tijds dat de societydame Zsa Zsa Gabor grote aandacht kreeg bij haar overlijden, maar dat Michele Morgan nauwelijks ergens vermeld werd terwijl zij jarenlang een van de grootste Franse actrices was met een grote staat van dienst. Ze studeerde acteren bij René Simon en werd na wat films echt ontdekt door regisseur Marc Allegret, die haar in 1937 in *Gribouille* neerzette tegenover de grote Raimu. Een jaar later zat ze in *Le Quai des Brumes* van Marcel Carné met Jean Gabin, Michel Simon en Pierre Brasseur. Ze was nu een 'grande vedette' met grote regisseurs en belangrijke tegenspelers. Toen de Duitsers in 1940 Frankrijk bezetten, vertrok ze naar Hollywood en continueerde daar haar filmcarrière. Ze

kreeg een contract bij Universal en werd Amerikaans staatsburger. In Amerika maakte ze o.a. *The Heart of a Nation* onder regie van landgenoot Julien Duvivier, *Higher and higher* met Frank Sinatra en *Passage to Marseille* met Humphrey Bogart. Na de oorlog ging ze terug naar Frankrijk en maakte meteen weer films. In Londen zat ze in *The Fallen Idol* van Carol Reed met Ralph Richardson. Maar haar werkterrein zou voornamelijk Frankrijk zijn met grote films als *Oase* (van Yves Allegret); *Les Orgueilleux* met Gerard Philippe (ook van Yves Allegret); *Les Grandes Manoeuvres* weer met Gerard Philippe (van Rene Clair). Altijd liet ze zich zien als een enigmatische schoonheid met een grote seksuele uitstraling. Ze vond het eindresultaat van *Les Orgueilleux* niet erg bevredigend en vroeg om extra scènes die ze in ondergoed speelde. Dat werd hét succes van de film.

Ze bleef tot op hoge leeftijd films maken en haar schoonheid verdween niet. Ze was van 1942-1949 getrouwd met de weinig bekende Amerikaanse acteur William Marshall en met hem kreeg ze een zoon Mike, die acteur werd. Daarna trouwde ze in 1950 met acteur Henri Vidal die in 1959 onverwachts aan een hartaanval overleed. Hun relatie was al moeilijk geworden door Vidals drugsgebruik. In 1960 trouwde ze met tweedeplans acteur Gerard Oury die vooral door zijn films met Louis de Funès (*Les avontures de Rabbi Jacob, La grande Vadrouille* en *Le Corniaud*) een succesvol regisseur werd. Dat huwelijk eindigde in 2006 met zijn dood.

Les Orgueilleux

Voor haar eerste Franse film na de oorlog *La Symphonie Pastorale* van Jean Delannoy kreeg ze in Cannes een onderscheiding voor beste hoofdrol. Michele Morgan kreeg in 1969 L'Chevalier du Legion d'Honneur. In 1994 werd ze bevorderd tot Officier en in 2009 tot Groot Officier. En in 2013 kreeg ze het Grote Kruis. In 1992 ontving ze een ere-César voor haar verdiensten in de Franse Cinema.

In de jaren veertig behoorde ze tot de meest succesvolle Franse actrices, een plaats die ze deelde met Micheline Presle (geboren in 1922) en Danielle Darrieux (geboren in 1917) die allebei nog in leven zijn.

Philip Saville ✻ Londen, 28/10/1930 ✞22/12/2016, Londen)

Acteur, regisseur, scenarioschrijver van tv en films. Had zijn opleiding voor acteur op RADA. Werkte in de jaren vijftig als acteur in films en als regisseur bij de tv en deed vooruitstrevend werk met toneelstukken voor de Armchair Theater waaronder *A Night Out* van Harold Pinter. Zijn snelle camerawerk was voor die tijd nogal opzienbarend en ook de aanwezigheid van zanger Bob Dylan in *Madhouse on Castle Street* in 1963.Ook regisseerde hij op locatie in het Deense kasteel Elsinore *Hamlet at Elsinore* dat op videotape werd opgenomen en op één avond werd

uitgezonden met een lengte van ca. drie uur. De hoofdrol van Hamlet werd gespeeld door de toen nog onbekende Christopher Plummer met in bijrollen Robert Shaw als Claudius, Donald Sutherland als Fortinbras, Roy Kinnear als de doodgraver en Michael Caine als Horatio.

De successen op tv leidden tot films, maar daarin was hij minder geslaagd. Waarschijnlijk omdat hij toch te veel aan toneelachtig drama was gekoppeld. In 1968 deed hij de films *Oedipus The King* met Christopher Plummer en Donald Sutherland; in 1969 *The Best House in London*; in 1988 *The Fruit Machine*. Zijn grootste werkterrein bleef dus de tv. Hij was getrouwd met actrices Jane Arden en Nina Francis en had een lange relatie met Diana Rigg.

Liz Smith ✻ Betty Gleadle, Scunthurpe GB, 11/12/1921 ✞24/12/2016, GB

De Britse filmindustrie en de tv-comedyseries maakten dankbaar gebruik van de vele prachtige karakteracteurs en -actrices: Eric Sykes, Terry-Thomas, Maragret Rutherford, Hattie Jacques, Michael Ripper en Miles Malleson (vooral in Hammer-films), de *Carry On*-medewerkers: Charles Hawtrey, Kenneth Williams, Kenneth Connor, Barbara Windsor, Joan Sims en de cast van o.a. *Allo! Allo!, Are you being served?* en *Dad's Army*. Misschien niet in grote rollen, maar op een bescheidener niveau had je Liz Smith, expert in oude dametjes met glinsterende oogjes en een grote neus. Van 1945-1959 was ze getrouwd met Jack Thomas en uit dat huwelijk kwamen twee kinderen voort, die ze moest verzorgen na het vertrek van haar man. Het waren moeilijke jaren met weinig geld, maar in 1970 debuteerde ze als actrice in *Leo the Last*. Daarna braken goede tijden aan, want ze was niet meer weg te denken in films en op tv. Mike Leigh, in 1971 een aankomend regisseur, koos haar voor een rol in *Bleak Moments*, zijn eerste film. En daarna in *Hard Labour*. Ze was 'one of a kind' wat goed is om steeds rolletjes te krijgen. Ze zat in drie versies van The Christmas Carol, want vooral bij Charles Dickens kom je bijzondere personages tegen. Ze zat ook in drie *Pink Panther*-films (eigenlijk twee): in 1976 in *The Pink Panther strikes again*, maar haar scenes als Madame Ball verdwenen en kwamen terug in *Trail of the Pink Panther* (1982). Daarna zat ze weer als Madame Ball in *Curse of the Pink Panther* (1983). Andere bekende films: *The Duellists, Agatha, The Monster Club, Britannia Hospital, Fanny Hill, High Spirits, Secrets and lies, Charlie & the Chocolate Factory en Keeping Mum.* Vooral haar aanwezigheid in de tv-series *The Royle Family* en *The Vicar of Dibley* gaven haar grote bekendheid. Haar laatste rol was in de tv-serie *The Tunnel*.
Mike Leigh zei over haar:
'She was a complete breath of fresh air… she was not your bog standard middle-aged actress…'

Met Dawn French in *The Vicar of Dibley*

Carrie Fisher ✻ Beverly Hills, 21/10/1956 ✞27/12/2016, LA

Groeide op in een artistiek gezin. Vader Eddie Fisher was een beroemde zanger en moeder Debbie Reynolds was een filmidool. Toen ze twee jaar oud was verliet Eddie Fisher Debbie voor Elizabeth Taylor die na de dood van haar Mike Todd grote behoefte had aan een andere joodse man. Toen ze over dat verlangen heen was, viel ze tijdens *Cleopatra* in de armen van tegenspeler Richard Burton.

Nadat Carrie Fisher in 1975 een kleine rol had gespeeld in *Shampoo* werd ze in 1977 uitgekozen door George Lucas om, Prinses Leia te vertolken in *Star Wars 4, a New Hope* tegenover Harrison Ford en Mark Hamill. Hoewel ze er in een lange witte jurk en een soort schoteltjes van haar tegen haar oren belachelijk uitzag, werd ze door het enorme succes van de film (en de twee vervolgen) een beroemde ster. Haar moeder was toen al uit de running en alle aandacht ging naar haar. Het imago van Prinses Leia kon ze niet van zich afschudden, maar ze kreeg toch nog andere rollen, o.a. in *The Blues Brothers*. Toen ze in 1980 met Chevy Chase *Under the Rainbow* deed, een film rond de opnamen van *The Wizard of Oz*, was het tijdens die opnamen een groot coke-festijn. Met die filmcarrière werd het niet veel en ze bleek getalenteerder te zijn als schrijfster. In 1990 publiceerde ze een boek dat de film *Postcards From the Edge* werd over een actrice die een turbulente relatie met haar zingende/acterende moeder heeft. Meryl Streep als de dochter en Shirley MacLaine als de moeder.

Schrijven zou belangrijker worden dan acteren. Voor George Lucas schreef ze een episode voor zijn tv-serie *The Young Indiana Jones Chronicles* en de tv-film *These old broads* (in 1990) met haar moeder Debbie Reynolds, Shirley MacLaine en Joan Collins over drie oude actrices die elkaar niet kunnen uitstaan. Veel rollen wees Carrie Fisher af (meer dan ze speelde): de Linda Blair-rol in *The Exorcis*t, de Jodie Foster-rol in *Taxi Driver,* de Brooke Shields-rol in *Pretty Baby*, de Brooke Shields-rol in *The Blue Lagune*, de Stockard Channing-rol in *Grease*, de Margot Kidder-rol in *Superman*, de Michelle Pfeiffer-rol in *Scarface*, de Elizabeth McGovern-rol in *Once upon a time in America*, de Anjelica Huston-rol in *Prizzi's Honor*, De *Top Gun*-rol van Kelly McGillis, De Glenn Close-rol in *Fatal Attraction*, de Sigourney Weaver-rol in *Working Girl*, De Kim Basinger-rol in *Batman*, de Julia Roberts-rol in *Pretty Woman*, de Catherine O'Hara-rol in *Home Alone*, de Geena Davis-rol in *Thelma and Louise*, de Sharon Stone-rol in *Basic Instinct* en de Sandra

Star Wars - Return of the Jedi

Debbie Reynolds en Carrie Fisher, niet lang geleden

Bullock-rol in *Speed*. Ze zei zelf hierover: 'Ik heb geen ambitie als actrice, ik kan eigenlijk maar een dag werk aan.' Ze was pas echt weer even te zien in *Star Wars 7, the force awakens* in 2016, maar dat was schrikken . Ze was inmiddels zestig jaar en behoorlijk gehavend door drank en drugs. Maar toch waren de *Star Wars*-fans blij haar weer te zien. Niet lang daarna liet ze in haar autobiografie weten dat ze tijdens *Star Wars, a new hope* een affaire had gehad met de toen (getrouwde) Harrison Ford. Door die nieuwe *Star Wars*-film kwam ze weer helemaal in de belangstelling te staan. Ze kwam in Engeland terecht om haar autobiografie *The Princess Diarist* te promoten, maar op weg terug in het vliegtuig kreeg ze een hartaanval en ze stierf een paar dagen later in Los Angeles. Ze had de opnamen voor *Star wars, episode 8* al beëindigd.

Debbie Reynolds ❊ Mary Frances Reynolds, El Paso TX, 1/4/1932 ✞13/12/2016, Burbank CA

Net als haar dochter Carrie Fisher werd Debbie Reynolds (in 1952) in een klap beroemd met een film op jonge leeftijd. Ze stond daarin tegenover veteranen Gene Kelly en Donald O'Connor: *Singin' in the Rain*. Het was een musical die een geweldig succes werd en waarmee het vrolijke jonge sterretje Debbie (die al in vijf films te zien was geweest) een grote ster werd en de lieveling van het Amerikaanse publiek. Ze had iets van een pop, dat grappige meisje met die bolle toet. Het publiek kon haar wel opvreten en toen ze ook nog verliefd werd op de crooner Eddie Fisher was het geluk compleet. Beiden maakten samen leuke films. Het geluk werd wreed verstoord door huisvriendin (en mannenverslindster) Elizabeth Taylor die er met Eddie vandoor ging. Amerika was natuurlijk op de hand van Debbie en die ging moedig alleen door met haar carrière. Toen ze wat ouder werd, zat ze

in (onschuldige) sekskomedies zoals *Mary Mary, Goodbye Charlie* en *Divorce American Style*. Een groot succes was *The Unsinkable Molly Brown* over de vrouw die onder alle omstandigheden zich wist te handhaven, o.a. de ramp met de Titanic. Ze kreeg een Oscar-nominatie. Na de *Debbie Reynolds Show* op tv (1969-1970) ging ze steeds meer optreden in Las Vegas. Voor films was ze min of meer 'retired' maar Albert Brooks had een moeder nodig voor zijn film *Mother* in 1996 en dat wordt als een soort comeback beschouwt. Een jaar later zat ze—weer met succes—als moeder van Kevin Kline in *In & Out.* In 1990 had ze al te kennen gegeven dat ze graag de moederrol (dus zichzelf) wilde spelen in *Postcards from the Edge*, maar regisseur Mike Nichols vond dat toch wel te dichtbij de werkelijkheid komen en koos voor Shirley MacLaine.

Debbie Reynolds kon de onverwachte dood van haar dochter Carrie niet verdragen en stierf een dag later aan een beroerte. Moeder en dochter zijn zij aan zij begraven.

Debbie Reynolds met Gene Kelly in *Singin' in the Rain*

Claude Gensac ❊ Claude Jeanne Malca Gensac, Acy-en-multien FR,1/3/1927 ✞27/12/2016, Parijs

Claude Gensac speelde in meer dan honderd films, maar zou voornamelijk haar bekendheid ontlenen aan rollen als de vrouw van Louis de Funès in tien films. De *Gendarme*-films en *Oscar* als bekendste. Ze had al in een van haar eerste rollen in *La vie dún honnete homme* van Sacha Guitry kennis gemaakt met Louis de Funès. Het waren de films met Louis de Funès die haar als olijke, vaak rustige vrouw tegenover het drukke acteren van de Funès tot over de grenzen bekend maakte. Toen Louis de Funès in 1983 stierf onthulde Michel Galabru aan haar dat de komiek werkelijk van haar had gehouden. Ze had het nooit gemerkt. Ze viel in een gat toen ze niet meer met Louis de Funès kon acteren, maar werkte zich terug in theater, tv en film. Ze was eerst getrouwd met acteur Pierre Mondy en daarna met autocoureur Henri Chemin.

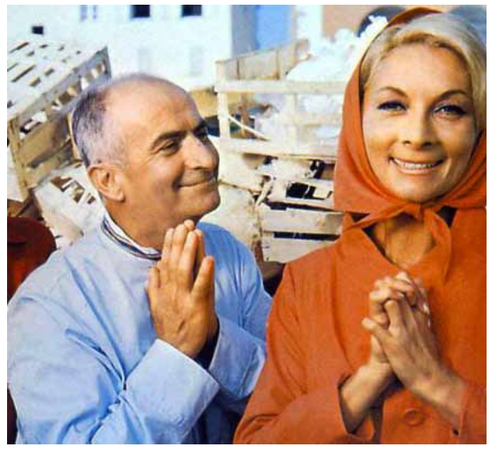

Claude Gensac met Louis de Funès

VOLGENDE MAAND IN *FILM FUN 38*

BUSTER KEATON